

Σοφίας ΑΔΑΜ-ΜΑΓΝΗΣΑΛΗ: Ηλικία και Δίκαιο: οι έννομες συνέπειες της ηλικίας στην κλασική Αθήνα. Διδακτ. Διατρ. Αθήναι, 1998

Η υπό το ως άνω θέμα Διδακτορική Διατριβή, που εγκρίθηκε από το Τμήμα Δημοσίας Διοίκησης τον τρέχ. μήνα Ιούνιο αναφέρεται σ' ένα θέμα με ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον στο χώρο της ιστορίας του δικαίου, όπου καμμία συνολική μελέτη του θέματος δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα.

Τον Πρόλογο της μελέτης ακολουθεί μία αναλυτική Εισαγωγή, όπου διευκρινίζεται το ακριβές περιεχόμενο του έργου, η έννοια της ηλικίας και οι διαιρέσεις, που υπήρχαν στο χώρο του δικαίου.

Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο Μέρη. Το πρώτο Μέρος αφορά στον ανήλικο Αθηναίο και περιλαμβάνει τρία Κεφάλαια. Το πρώτο Κεφάλαιο αφορά στην περίοδο κυοφορίας, την «εμβρυακή ηλικία», του ανθρώπου και τα νομικά προβλήματα που παρουσιάζονται, ήτοι την απόδειξη της πατρότητας, την ικανότητα δικαίου του κυοφορουμένου, την προστασία του και το θέμα των αμβλώσεων.

Στο δεύτερο Κεφάλαιο εξετάζεται η παιδική ηλικία. Ήτοι, η θέση του παιδιού υπό πατρική εξουσία, η έκθεση των νεογέννητων και στη συνέχεια η ένταξη στην οικογένεια και στη φατρία. Ως προς την εγγραφή των ανηλίκων παιδιών στα μητρώα των φατριών, όταν έφταναν στην ηλικία της ήβης, προτείνονται ορισμένες νέες ενδιαφέρουσες θέσεις, που έχουν σχέση με την ισχύ των εθίμων κατά την κλασική περίοδο παράλληλα με το γραπτό δίκαιο και την άτυπη διαίρεση των Αθηναίων κατά τάξεις ηλικιών.

Στο τρίτο Κεφάλαιο εξετάζεται η θέση των ανηλίκων από απόψεως δικαίου. Πιο συγκεκριμένα η δικαιοπρακτική ικανότητα του ανηλίκου, η επιμέλειά του, η προστασία, που παρείχε ο νόμος και η γενικότερη μέριμνα της πόλης απέναντι στα ανήλικα άτομα. Στο Κεφάλαιο αυτό εξετάζεται ακόμη το θεμελιώδες σημασία δικαίωμα των νέων στην παιδεία γενικότερα, εκφράζονται ορισμένες σκέψεις και απόψεις (ορθές) για την εκπαίδευση των Αθηναίων, το εκπαιδευτικό σύστημα της εποχής και τις νομοθετικές ρυθμίσεις.

Το δεύτερο Μέρος αφορά στον ενήλικο Αθηναίο, που περιλαμβάνει τέσσερα Κεφάλαια. Το πρώτο από αυτά (4ο) αναφέρεται κατ' αρχήν στην έννοια της ενηλικίωσης και στον τρόπο, που γινόταν η επίσημη ένταξη των Αθηναίων στην πολιτική κοινότητα, ήτοι την εγγραφή στον Δήμο. Ακολουθεί ο θεσμός της «Εφηβείας» και στη συνέχεια η οργάνωση του στρατού και η εν γένει υποχρέωση του Αθηναίου προς στράτευση σε καιρό πολέμου. Ως προς την ενηλικίωση η συγγραφέας παρουσιάζει μία νέα άποψη σε ένα ζήτημα, που διχάζονται από πολλά χρόνια οι γνώμες των Ιστορικών (το αν δηλαδή η ενηλικίωση επέρχεται με την είσοδο στο 18ο έτος ή με την συμπλήρωση αυτού).

Οι έννομες συνέπειες της ενηλικίωσης στο χώρο του δημοσίου δικαίου εξετάζονται στο επόμενο Κεφάλαιο (5ο). Ήτοι, τα πολιτικά δικαιώματα, που αποκτούσε ο πολίτης

Ευγενία Γ. Αθανασοπούλου
(1916-1992 μ.Χ.)

Γεώργιος Κ. Αθανασόπουλος
(1916-1983 μ.Χ.)

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΦΑΔΩΝ

Αθήναι, Ιούνιος 1997

(δικαίωμα συμμετοχής στην Εκκλησία του Δήμου, δικαίωμα συμμετοχής στη Βουλή, δικαίωμα συμμετοχής στα δημόσια αξιώματα και στην απονομή δικαιοσύνης, δικαίωμα και υποχρέωση συγχρόνως θητείας ως διαιτητού). Όλα τα δικαιώματα αυτά εξετάζονται κατά κύριο λόγο σε συνάρτηση με την ηλικία και κυρίως με το όριο εκλογιμότητας για κάθε ένα από αυτά. Ακόμη, ερμηνεύεται με νέα επιχειρήματα το όριο ηλικίας εκλογιμότητας των δέκα Προβούλων του Ολιγαρχικού Συμβουλίου του έτους 413 π.Χ..

Στο επόμενο Κεφάλαιο (6ο) εξετάζονται οι έννομες συνέπειες της ενηλικίωσης στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου, με έμφαση στην νόμιμη ηλικία γάμου, νόμιμη ηλικία για σύνταξη διαθήκης ή για υιοθεσία και ορισμένα ειδικότερα θέματα (πρωτοτόκια, επίκληροι).

Στο τελευταίο Κεφάλαιο (7ο) μελετάται η περίοδος του γήρατος και η σημασία της ηλικίας του ανθρώπου κατά το στάδιο αυτό σε θέματα όπως η απαλλαγή από τις στρατιωτικές υποχρεώσεις ή η αποστολή πρεσβειών. Μελετάται, ακόμη, η ύπαρξη «πρεσβείων της ηλικίας» και το θέμα του κατά πόσο η ηλικία υπήρξε λόγος κρατικής μέριμνας ή αν ήταν μόνο λόγος προς «γηροτροφία» εκ μέρους των τέκνων.

Ο Επίλογος του βιβλίου περιέχει πολλές από τις νέες θέσεις που υποστηρίχθηκαν.

Το θέμα, αρκετά πρωτότυπο, έδωσε την ευκαιρία στην συγγραφέα να κινηθεί σε πολλούς τομείς του αρχαίου ελληνικού δικαίου. Όμως παρουσιάζει πλείστα σκοτεινά σημεία, τα οποία η σ. κατορθώνει τελικά να φωτίσει - τα περισσότερα τουλάχιστον απ' αυτά.

Τα θέματα που την απασχόλησαν είναι τόσο του αρχαίου ιδιωτικού, όσο και του δημοσίου αττικού δικαίου, αλλά γίνονται και ορισμένες αναφορές σε δίκαια άλλων αρχαίων πόλεων. Το έργο είναι γραμμένο σε άνετο ύφος και έχει μία άριστη τεκμηρίωση. Η σ. κινείται άνετα στο χώρο της αρχαίας ελληνικής γραμματείας και είναι άριστη γνώστης της νεώτερης διεθνούς βιβλιογραφίας (η βιβλιογραφική ενημέρωση φτάνει σε έργα, που μόλις έχουν εκδοθεί και δεν έχουν ακόμη κυκλοφορήσει στην Ελλάδα) στο χώρο του αρχαίου ελληνικού δικαίου. Διαθέτει συνθετική ικανότητα και οι νέες απόψεις και ερμηνείες θεμάτων, που διατυπώνονται είναι πρωτότυπες και εύστοχες. Η επιστήμη του αρχαίου ελληνικού δικαίου έχει έναν ακόμη άξιο ερευνητή των θεσμών του. Η εγκριθείσα Διατριβή αποτελεί μία από τις καλύτερες, που υποβλήθηκαν στο Πάντειο Πανεπιστήμιο τελευταία.

Παναγιώτης ΔΗΜΑΚΗΣ
Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου